

Чурапчыга күн тахсар!

12+

2020 сүл
Ахсынның
15 күнэ
оптуорунньук
№ 93
(11749)

САНА ОЛОХ

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • @sanaoloh

— ЗСЭРДЭ —

— НОВОСТИ РЕСПУБЛИКИ —

Сэмэн Тумат. Чурапчыларга

Чурапчы улуунун дьонун — сэргэтин, добоотторбун, атастарбын, аймах — уруу дьоммун — улууспут 90 сылын туолар историческай кирбиитигэр тийэн калбикхитинэн, ис сүрэхпиттан долгуйан туран эбэрдэлиибин.

Урут-урукттан биһиги улууспут бары көлүөнэ дьонугар Чурапчы диэн тыл олус күндүтүк этиллэрэ, ылыныллара. Ол — сөл, тобо диэтэххэ, Чурапчы аатын — суолун бары көлүөнэ дьоммут, Гражданскай сэрии, Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэриитин фронттарыгар, сут — кураан таһнары мииммит сылларыгар даҕаны Чурапчы аатын — суолун биһиги аҕа көлүөнэ дьоммут түһэн бизрбэтэхтэрэ, эр хааннаахтык бары ыарахаттары тулуйбуттара, кинилэр хоннохторун аныгар бүгүнкү көлүөнэ чурапчыларын төрөппүт, улаатынарбыт аҕа көлүөнэ утума буолар дьон бүгүнкү Чурапчы аатын-суолун олох, үлэ, сайдыы бары хайысхатыгар утумнаахтык өрө тутан илалларэ миигин үөрдэр, астыннарар.

Быйылгы үбүлүүдэххэ сылбытыгар даҕаны киһи кэрэхсии истэрэ биһиги Чурапчыбытыгар баар буолла, олору сэйиэбит билэн — керен олоробут. Аан дойду үрдүнэн тунуйбут дьах — дьаһах Чурапчы тэтимин, үтүөбэ дьулуруун кыйаан боллото, ону күүрээһиннээх, түмсүүлээх үлэнэн бигэргэппикхитигэр сэрии кэмин оболорун ааттарыттан махтапбын тиздэбин.

Чурапчы диэн тыл күндү —
Чурапчы диэн тыл сүдү!

Сэмэн ТУМАТ,
саха норуодунай суруйааччыта.

В Якутии подведены итоги конкурса видеороликов антикоррупционной направленности

Следственным управлением Следственного комитета России по Республике Саха (Якутия) в рамках просветительских мероприятий, направленных на создание в обществе нетерпимости к коррупционному поведению, подведены итоги конкурса видеороликов, изготовленных студентами высших юридических учебных заведений.

Исполняющий обязанности руководителя следственного управления Николай Алексеев во вступительном слове обратил внимание на опасные последствия коррупционных проявлений, которые могут наблюдаться как среди представителей органов государственной власти, так и на бытовом уровне, что приводит к негативным последствиям.

Николай Алексеев поблагодарил участников конкурса видеороликов за проявленный креатив, отметил творческий подход студентов к заданиям и поблагодарил будущих юристов за активную жизненную позицию.

Представленные работы оценивались членами конкурсной комиссии на точность юридических формулировок, соблюдение тематики конкурса, качество предоставленного видеоматериала.

По результатам конкурса первое место присуждено студентам Якутского экономико-правового института (филиала), второе место заняла команда студентов

юридического факультета Северо-Восточного федерального университета им. М.А. Аммосова. Командам-победителям вручены грамоты и призы.

Пресс-служба Главы Республики Саха (Якутия) и
Правительства Республики Саха (Якутия).

— СИТИЙИ —

"ДЬИЭ-КЭРГЭН--2020" БЭСТИБЭЭЛ НАБАРААДАТЫН ЫЛЛЫЛАР

„Дьиэ-кэргэн—2020,, өрөспүүбүлүкэтээби бэстибээлгэ кыттан, Чурапчы улуунун кыйаылыабынан буолбут 3 дьиэ кэргэнгэ Саха Өрөспүүбүлүкэтин үлэбэ уонна социальнай сайдыыга министиэриэ Елена Волкова үөрүүлээх быһыыга-

майгыга наҕараадалары уонна бириистэри туттарда.

„Үгэстэри утумнааччы, тутуһааччы“ номинацияга бастагы миэстэни Ануфриевтар дьиэ кэргэттэригэр Ил Дархан 300 тыһ. солк. суумалаах сэртификэт, диплом, министиэристибэттэн плазменной тэпэбиисэр туттарылынна. Иван Васильевич уонна Акулина Семеновна 35 сыл биригэ олордулар, 5 оҕону улаатыннарар, ыал оҕортоон 10 сиэннээхтэр.

„Тыа сиригэр дьиэ кэргэн“, номинацияга иккис миэстэни Шеломовтар дьиэ кэргэттэре ылла. Кинилэри „Саха Өрөспүүбүлүкэтин дьиэ кэргэнэ—2020,, куонкурс 2-с истиэпэннээх дипломуна, „Сыл бастын дьиэ кэргэн,, Бүтүн Арассыйатаабы куонкурс иһинэн ытыллыбыт өрөспүүбүлүкэтээби бэстибээл 2-с истиэпэннээх дипломуна уонна миэбэл атыылаһар сэртификэтинэн наҕараадалаатылар. Иван Иванович уонна Анастасия Ивановна 190 сыллаахха ыал буолбуттара. Түөрт оболоохтор. Иван Иванович тутууга үлэтиир, Анастасия Ивановна „Бахы“ ЖСПК бэрэссэдээтэлэ, дьиэ кэргэн фермерскай хаһаайыстыбатын салайааччыта.

„Элбэх оболоох дьиэ кэргэн“ номинацияга Февронья Егоровна уонна Семен Семенович Андреевтар иккис миэстэни ыллылар. Кинилэргэ өрөспүүбүлүкэтээби дьиэ кэргэттэр куонкурустарын кыйаылыабын 2-с истиэпэннээх дипломуна, Бүтүн Арассыйатаабы „2020 сыл бастын дьиэ кэргэн,, куонкурс иһинэн ытыллыбыт өрөспүүбүлүкэтээби бэстибээл 2-с истиэпэннээх дипломуна уонна миэбэл атыылаһар сэртификэтинэн наҕараадалаатылар. Дьиэ кэргэн 7 оҕону иитэр. „Куобалы“ ТОО бары ытар дьаһалларыгар дьиэ кэргэнинэн актыыбынайдык кытталлар.

„Чурапчы улууһа“ МТ пресс-киинэ.

— БИНИЭХЭ СУРУЙАЛЛАР —

СУОЛ-ОЛОХ ТЫМЫРА

Ханник да былаас омордобуна, сайдыны үлэнт дьон быһаараллар. Кэлини сыйларга, дойдуга кириисис бүрүүкээбит кэмгэр мин оморор, үлэлиир Кытаанабым дьэ, сайды суолун тутуста. Улахан суол Кытаанаха кэллэ, федеральной бырагыраамаба киллэриллэн, таас оркуола тутулла турар. «Хаарбах дьизэттэн көһүү» чэрчитинэн 3 этээстээх, толору хааччыллылаах таас дьиз тутулла турар. Килэни иһигэр уот ситимэ толору сангардыллар, уулуссалары сырдатты үлэтэ барар, сана арыы сыабын дьизэтэ дьэндээдэ, дэриэбинэ иһинээби суол олохтоохтук оһоһулунна. Аны өссө Килэниктэн биир көстөөх Ньэмнээһийгэ дьизри суол оһоһулунна, атын «бытархай үлэ» этэргэ дылы, үрдэ суох... Бу үлэ-хамнас күргүөмнээхтик тэриллэнигэр биллэн турар, аба баһылыктыг Егор Николаевич Потапов «буруйдаах». Күнүс оморорун, түүн утуярын умнан, элбэх үрдүкү салалта аанын

саппакка, төлөпүүннэрин өрөппөккө мань ситистээбэ.

Биллэн турар, биһиги, Кытаанах олохтоохторо, үтүө өйбүллэригэр махтанабыт. Чурапчы улуунун дьаһалтатыгар, туһааннаах тэрилтэлэр салайааччыларыгар уонна курууккэйүүр, көмөлөһөр биир дойдутаахтарбытыгар махталбыт улахан.

Быыр-былыргыттан сайдыны суол ситимэ түстүүр. Ол да иһин улахан суол кэлэн, тэийи-таһыы үлэлэрэ харгыһа суох сылбырбатык бараллар. Тутуу матырыйаала, мал-сал бөбө тизиллэнэ.

Бу суол тутулуор дьизри төһөлөөх эрэдэниит этэй?! Үстүү «Беларусь» тыраахтарынан Чурапчы дьизри айаннаан көрөн баран, ситэ 5 биэрэстэни барбакка, бары батыллан хааларбыт. «ДТ» тыраахтар арыалдыттаах Чурапчыны нэһилэ буларбыт. Дьэ, эрэдээх сыры-айан этэ дьизтэбин!

Аны ис суолларбыт абааһы атабын тоһутар суоллара этилэр буоллаба. 1979 ардактаах сыл аспытын-танаспытын, уматыкпытын бөртөлүөтүнэн таһан абыраабыттар дии. Хоту дьизри Орто Алаастарынан, Танданан, Баайаганан оттуур отчуттарбыт аара хоһон, айаннаан тийиэхтээх сирдэригэр тийэллэрэ үгүс буолааччы. Онно саамай улахан моһолунан Быакарытта ситэ, сыра этилэрэ. Дьэ, онтукабытын быйыл бэйэбит уопаттарбыт «Дорожник» ХЭТ салайааччылар Гаврил Гаврильевич Владимиров, Василий Петрович Захаров онорон биэрдиэр. «Дорожниктар» Ньэмнээһийи суолга 4,91 килэмэтир суолу 4 846 968,19 солкуобайга олохтоохтук өрөмүөннэтилэр, онон Кытаанах олохтоохторун кыһалгаларын биллэ чэлчэтилэр. Бу уопаттар дойдуларын кытта ситимнэрин хаһан да быспатахтара, кыахтара баарынан

күүс-көмө буолаллар. Умайбыт оркуолабыт оннун эмиэ кинилэр ыраастаабыттар. Ол да иһин Кытаанах олохтоохторо кинилэри солбуһуннара, улуус Мунһабын дьокутаатынан тала сылдыһыттар. Иһиниктин да уопаттарбытыгар эрэлбит улахан.

Биир улахан кыһалгабыт — бөһүөлэктит иһинээби суоллар этилэрэ. «Хайдах эмэ бөһүөлэктэн табыстахпытына, айанныахпыт» — дьһэрбит. Дьэ, ону быйыл «Арсалан» ХЭТ 12,18 килэмэтирдээх ис суоллары 5 213 870, 98 солкуобайга олохтоохтук өрөмүөннээтэ. Онон үөрүүбүт өссө үрдээтэ.

Олох хайдах да түгэннэ сайдар, иһин дьизри дьулуруйар. Ону кытта тэһнэ хардылаһарга кытаанахтар эрэлбит улаатта.

Николай СМЕРНИКОВ —
Телейскэй,

бүтүн Арасыйытаабы
«Арасыйыа үөрэҕириитин XXI үйэ элитата» куонкурус кыайылааба,
«Сыл уһулуччулаах педагога» анал бэллэ хаһаайына.

— САНА КИНИГЭ —

Үйэлээби, кэскиллээби түстээри...

Ахсынны 11 күнүгэр профессор Г.П. Башарин аатынан Сылан орто оркуолатын өр кэмнэ ситиһилээхтик салайбыт, сайды суолугар эрэллээхтик киллэрбит, Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕириитин үтүөлээх үлэһитэ, Сылан нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооһо Алексей Михайлович Максимов сырдык кэриэһигэр аһаммыт «Үйэлээби, кэскиллээби түстээри...» кинигэ сүрэхтэниитэ куйаар ситиминэн ыһыллан элбэх киһи сэнээриитин ылла.

Биһиги дьиз кэргэн туллар туттааба, саамай күндү, чугас киһибит, амарах абабыт, быйыл биһиги кэжэбигэр баара буоллар, санардыы 60 сааһын туолбут буолуохтаах этэ. Дьылба Хаан тыйыс ыйаабынан үлэтин үгэнигэр, олобун чыпчаалыгар сылдьан, ыарахан ырыыттан, бу дойдуттан күрэммитэ үһүс сыла буолла. Бар дьон, кэнчээри ычат, үүнэр көлүөнэ туһугар үлэлээн-хамнаан оморбут киһи, аата-суола сүтүүн, үлэлээбит үлэтэ биллибэккэ хаалыан сатаммыт, абабыт туһунан хайаан да кинигэ тахсыахтаах дьиз санаанан салайтаран, ыччакка, чугас дьонугар, доһотторугар үтүө өйдөбүл буолан хаалыахтаабын өйдөөн, кинигэни ийэбит уонна оһолор таһаартардыбыт. Бу кинигэбэ чугас аймах-билэ дьонун, үлэлээннээхтэрин, бэриниилээх доһотторун, бииргэ алтыспыт кэллээгэлэрин, кэлэктиибин ахтылара киллэрдилэр. Күндү киһибит оморбут олобун үтүө-мааны тылларынан сырдатар хас биірдии ахтыы, ис сүрэхтэн суруллубут буолан, кинигэбит доһор бэриниилээх сыһаанынан, үлэни өрө тутуу үтүө холбоһурунан, олоххо дьулуһуу сырдык абыланынан сабаланытыттан бүтүөр дьизри киһини истин ийиһигэ умсугутар курдук.

Ханник баһарар кинигэ күн сирин

көрдөбүт, дьонно-норуокка билиһиннэриллэн, ырытыллан сүрэхтэнэр. Кинигэбит төһө да хамсык турдар, куйаар ситиминэн профессор Г.П. Башарин аатынан Сылан орто оркуолатын дириэктэрин Николай Викторович Дьяконов салаататынан, кэлэктиибин тэрээһининэн олус истинник, үрдүк таһымна ыһылына. Бу дьаһалга кэлэн кинигэ күн сирин көрбүтүнэн «Чурапчы улууһа (оройуона)» МТ дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Афанасьевич Захаров, Сылан нэһилиэгин баһылыга Егор Афанасьевич Сивцев эбэрдэлээтилэр. Кинигэни, сабаланытыттан бүтүөр дьизри, А.А. Сивцев аатынан сыннаалан киин модельнай библиотэикэтин библиотэикэр Анастасия Васильевна Аммосова абааччы харабынан ситиһии ырытта.

СӨ үөрэхтэһиннэ уонна наукаба министири бастакы солбуйааччы Ирина Павловна Любимова, улуустаабы үөрэх салаататын нэһаалынныга Юрий Павлович Посельский, медицинскэй наука доктор, профессор, чөл туруктаах буолуу аччыгы

академиятын вице-президентэ Карл Георгиевич Башарин, СӨ үөрэхтэһин уонна наука министиэриститэтин хонтуруоллааһын уонна кэтэбил департаменын отделын салайааччытын солбуйааччы Ирина Романовна Постникова, таһыын кыһа, СӨ тыа хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, СӨ судаарыстыбаннай сулуустатын туйгуна, Сылан нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооһо Наталия Ивановна Дягилева, СӨ бочуоттаах Ытык кырдыабаһа, «Партияба үтүөлэрин иһин» уордьаннаах Мотрена Семеновна Леонтьева, Сылан орто оркуолатыгар Алексей Михайлович кытта өр кэмнэ бииргэ алтыһан, өйдөһөн итэр үлэбэ солбуйааччынан үлэлээбит СӨ үөрэхтэһинин туйгуна Любовь Юрьевна Максимова, Кытаанах нэһилиэгэр үлэлээбит кэлэктиибитин аатыттан оркуола дириэктэрэ Вячеслав Михайлович Яковлев, бииргэ төрөөбүт убайа Саха АССР оркуолатын үтүөлээх учуутала, ССРС профессиональнай-техническэй үөрэхтэһинин туйгуна, РФ профессиональнай-техническэй үөрэхтэһинин бочуоттаах үлэһитэ, СӨ үөрэҕириитин уонна профессиональнай-техническэй үөрэхтэһинин туйгуна Михаил Михайлович Максимов куйаар ситиминэн абабытын ахтан-санаан туран, кинигэ сүрэхтэниитинэн эбэрдэлээтилэр.

Бу тэрээһини СӨ үтүөлээх учуутала, РФ уопсай үөрэхтэһинин бочуоттаах үлэһитэ, олоххо «Бастыҥ маастар-уһулааччы» Лидия Степановна Сивцева илээн-садалаан ытта, сэргэх ырыаларынан Алексей Михайлович үлэлиир кэмгэр тэриллэбит, ситиһилэммит «Алиса» Арасыйыа оһо вокальнай образцовай ансамбыла, абабыт саһана тэриллэбит «Чөмчүүк» учууталлар вокальнай ансамбыла, А.А. Сивцев аатынан сыннаалан киинтэн ылбаһы ырыалаах Семен Ноговицын, Алексей Собакин сэргэхситилэр. Абабыт үлэтин-хамнаһын сырдатар оркуола учууталларын аахпыт хоһоонноро ыһыллыбыт дьаһалы сабаланытыттан ураты истин тыһынаата. Тумуһу кинигэ таһаарарбытыгар көрдөһүүбүтүн быһа ыһамакка, кылгас кэм иһигэр, үлэ быһыһтан быһыс булан, абабыт туһунан истин ахтыы суруйбут чугас дьоммутугар-сэргэбигэр, бииргэ алтыспыт доһотторугар, биир идэлээхтэригэр, бииргэ үлэлээбит дьонноругар, салайааччыларыгар барба махтал тылларбытын тизрдибит. Маны таһынан бу дьаһалы тэрийбит профессор Г.П. Башарин аатынан Сылан орто оркуолатын кэлэктиибигэр, дириэктэр Николай Викторович Дьяконовка, Лия Степановна Сивцевка, интэриниэт ситиминэн бу онлайн дьаһал харгыһа суох ыһылларыгар сүүрбүт-көппүт, тэрийбит Андрей Петрович Макаровка дириин махталбытын тизрдибит. Барытыгар чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, таһаарылаах үлэни, дьиз кэргэннэтигэр дьоллоох олоһу баһарабыт!

Абабыт Алексей Михайлович үтүө дьыалаларынан, сайаһас санаатынан ыһытабылы ылан, дьон өйүгэр-санаатыгар тыһынаах сылдыра биһигини үрдүккэ кынаттыыр.

Кэргэнэ Декарина МАКСИМОВА.

ГИМНАЗИЯ – ӨРКӨН ӨЙ УЙАТА

Андрей Тимофеевич Ноговицын
"Чурапчы улууһа
(оройуона)" муниципальнай
тэриллии баһылыга

Улуус сайдытыгар сүнгэн
кылааттаах
үөрэх кыһата

Саха Өрөспүүбүлүкэтигар биир
тарбахха баттанар, Чурапчы улууһун
күн туттуута бусбут буйун
учуутал С.К. Макаров аатын сүгэр
Чурапчы гимназията тэриллибитэ быйыл 25 сыла. Бу

кээкэ сыллар усталарыгар араас көлүөнэ ыччаты билии,
сайдыы суолугар сирдээн, өрөспүүбүлүкэ, Арасыйыа
исполитигар, тапталлаах дойдутарын иһинигэр сайдыыны
түстүһэр дьон бастыһынарын итэн-такайан таһаарда.
Манна барытыгар үлэһэн, илтиһин холбоур буолар
үтүөлээх учууталларбыт киллэрбит кылааттара сүнгэн.
1995 сылтан сабалаан улуустаагы гимназияны
тэрийэргэ маннайгынан идийэни көтөхтүт
педагогическай бөлөх салайааччыта, улуус
үөрэхтээһинин эйгэтигар улахан уолуттаах учуутал,
талааннаах, сатабыллаах салайааччы А.С.Иустинова
аатын кытта ыкса ситимнибит. Сүрүн сыалынан
оҕо уратытын, билиитэ кыабын, дыбурун арыан,
ситиһиллээх киһини сайыннаран оҕуоланы
тэрийии буолбута. Үөрэхтээһинигэр араас таһымнаах
өрөспүүбүлүкэтээ, бүтүн Арасыйыага, аан
дойдутаагы көрүүлэргэ, олимпиадаларга, научнай-
практическай кэмпириэнсийэлэргэ Чурапчыбыт улууһун
аатын үрдүктүк тутан, ситиһиллээхтик кытталларынан
күн туттабыт, выпускниктар үрдүк үөрэххэ кириилэрин
көрдөрүүтэ сып ахсын үрдүгүтүн үөрэттэ. Бүгүнкү
гимназия кэлэктибэ - энтузиазмнаах санаанан
салайтарар эдэр, талааннаах, айар дыбурудаах, үлэбэ,
сырдыкка-кэрэбэ, элбэби билэргэ-көрөргө талаһар
кээкэлээх хамаанда. Билии бу храмын бүтэрбит
билиги ыччаттарбыт дойдутарыгар туһалаах дьон буола
үүнүөхтэрэ-сайдыахтара, тапталлаах Чурапчыларын,
гимназияларын үтүө аатын кизэник ааттатыахтара диэн
эрэнэбит!

Степан Анатольевич Саргыдаев
Саха Өрөспүүбүлүкэтин ыччат
быылатыгар уонна социальнай
коммуникацияга министриэр,
Чурапчы нэһилиэгин бочуоттаах
гражданина, гимназия
выпускнига

1995 сыллаахха Саха
Өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕириитин
үтүөлээх үлэһитэ, Чурапчы
улууһун бочуоттаах олохтооҕо,
гимназиябыт бастагы дириэктэрэ
А.С. Иустинова бэйэтин биир санаалаахтарын кытта
сүүрэн-көтөн, кэлэктибэри ыттан, билиги өркөн
өй уйабыт, тапталлаах гимназиябыт төрүттэниитин
ситиспиттэрэ. Ол күннэ гимназиябыт барахсан элбэх да
көлүмө ыччакка билиини-көрүүнү биэрэн, умнуллубат
оҕо саас түгэниирин бэлэтээн, сырдык өйдөбүлү
хааллардаа, үтүөбэ-кэрэбэ угуйдаа. Олох күн
аартыгар улуйбут гимназиябыт выпускниктара улууспут,
өрөспүүбүлүкэбит, бүтүн дойдубут араас муунуктарыгар
сайдыыга сүнгэн кылааттарын киллэрсэн, үлэли-
хамсыы, инники күөҥнэ сылдьаллар.

Гимназияны ситиһиллээхтик бүтэрэн, М.К.Аммосов
аатынан Саха судаарыстыбаннай университетин
педагогическай үнүстүүтүгэр информатика уонна
черчение учууталын салаатыгар үөрэххэ кирибитим.
Үрдүк үөрэҕи бүтэрээт, дойдубар тапталлаах гимназия-
бар үлэли кэлбитим. Миигин киһи, үлэһит быһытынан
эппиэтинэстээх буоларбар улахан оруоллаах буолар.
Көлүмө салбынан баран иһэр, ол курдук билиги күннэ
оҕолорбут улаатан, утумнаан, гимназияны талан,
иһи уол оҕом үөрэммиттэрэ. Гимназиябыт бары
дириэктэрдэригэр А.С. Иустиновага, С.В.Тобоховка,
В.В. Гуляевка, М.А.Манасьевага, Ю.П.Посельскаяга,
бары учууталларбар, кэллээгэлэрбар, чуолан
кылааспыт салайааччытыгар Л.И.Лаврентьевага,
настаабынныклар М.И.Хотановага, биригэ үөрэммит
добоотторбор улахан махталбын, эбэрдэбин тиздэбин!

Юрий Павлович Посельская
"Чурапчы улууһун (оройуонун)
үөрэххэ салалтата"
муниципальнай казеннай
тэрилтэ начаалынньыга, СӨ
үөрэҕириитин туйгуна

Чурапчы улуустаагы гимназията
— мин олохтор улахан суолталаах,
сабыдыаллаах үөрэҕим кыһата.
Чурапчыга гимназия 1995
сыл күһүнүгэр аанын тэлэччи
асыгыгар, тургутууну аһан,
гимназист үрдүк аатын сүгэр чыстэммитим. Саҥа үөрэх
кыһатыгар кылгастык да үөрэннэрбит, биригэ үөрэммит
оҕолорбунуун ол сылы наһаа истинник саныбыт,
чабылбай кэмизин аабыбыт. Билигин санаатааха,

гимназия аһыллыбытыттан бары улаханлык үөрэн,
кынаттанан, инникигэ сырдык эрэлиин учууталларбыт
да, үөрэнээччилэр да үлэһээбит, үөрэммит эбибит
Хара маннайгыттан улахан эппиэтинэс сүктэриллибитин
өйдүүр этибит, онно эбии саҥа гимназия дириэктэрэ,
диригиник ытыктыыр учууталбыт, СӨ үөрэҕириитин
үтүөлээх үлэһитэ А.С. Иустинова: "Гимназия инникигэ
эһигиттэн тутулуктаах, бастагы выпуск буоларгыт
быһытынан, көрдөрүүлэргит таһыны буолуохтаахтар,
ону өйдөөҥ уонна кытаатын!" — диэн, барыбыт иннигэр
сыал-сорук туруорбута. Өрөгөйдөөх, үбүлүөйдээх
сылынан эбэрдэлээн туран, саҥа сабахтары,
кыайылары, махталлаах төрөппүттэри, үрдүк
иитиһиллээх, кизэ биллээх үөрэнээччилэри баҕарабын.
Гимназия, улууспут үөрэхтээһинин тэрилтэлэригэр күөс-
көмө, сайдыыга сирдир кыһа буолан, өрөспүүбүлүкэбэ
улууспутун ааттата турдун!

Альбина Степановна Иустинова,
гимназия бастагы дириэктэрэ,
СӨ үөрэхтээһинин үтүөлээх
үлэһитэ, Чурапчы улууһун уонна
нэһилиэгин бочуоттаах олохтооҕо

Үбүлүөйдүүнэн, тапталлаах
гимназиям!

Улуустаагы гимназия тэрилли-
битэ 25 сыллаах үбүлүөйдүүнэн
бочуоттаах сынныаланна олорор
бэтэрээннэри, үлэли сылдьар
кэлэктибэ, гимназистары,
выпускниктары, төрөппүттэри итиитик-истинник
эбэрдэлибит! Чэпиз-чэпдик доруобуйаны, үчүгэй
үөрэҕи, ситиһиллээх үлэни, дылу-соргуну баҕарабын!
Төрүттэммитэ үйэ чэпкэрэ буолууттар күлүмүрдэс,
сырдык таас дьылзээх, саҥа технологияларынан толору
сөбүлэммит, билии аартыгар саҥаттан-саҥа үрдэллэри
дабайар гимназия улуус, өрөспүүбүлүкэ биир бастын
үөрэҕин кыһата буола үүнэн-сайдан тахсыбытыттан
киһи эрэ үөрэр, кизэ туттар.

90-с сылларга социализмтан ырыынак
экономикатыгар көһүү, сэбиэт былааһа сууллан,
салайы саҥа ситимэ олохтоһуута үөрэхтээһинигэ
элбэх кыһалганы үөскэппитэ. Тымныы, мөлтөх
матэрийаальнай баазадан сабалаан, учууталларга
6-һы ый хамнас кэлбэт кэмнэрэ этэ, ол быһытыгар
үөрэх бырагырааматын, үөрэтии былаанын, учебниктар
тустарын мөккүөрдэр сабаламмытара. Оҕону туоһа,
хайдах үөрэттиэхтээхтигэр, оҕуоланы бүтэрээччилэри
туоһа туһулуохтаахпыт диэн. Ол кэмнэ үөрэх
министирэ Е.П. Жирков саҥа оҕуолатын сайыннарыы
туһунан кэнсиэлсийтэ педагогическай эйгэбэ улахан
хамсааһыны, сэргэхсийини таһаарбыта.

Чурапчыга гимназияны аһыи идийэтин очотооҕу
улуус баһылыга И.С. Сивцев, үөрэх управлениетын
салайааччы М.А.Никифоров өйөөн, 1995с. Чурапчы
улуустаагы гимназията аһыллыбыта. Баара-суоҕа 8
кэмпилик-кылаастаах, сүүрбөчө үлэһиттээх Чурапчы
орто оҕуолатын эргэ 3-с куорлуһугар үлэ сабаламмыта.

«Организация учебного процесса, обеспечивающего
воспитание творческой личности в условиях сельской
гимназии» диэн бырагырааманы онорон, үлэни
тэрийбиллит. Үөрэх диэн үлэ - үлэһит үөрэн. Билии
диэн баай - билиини бэйэн буларга үөрэн, билиини
туһанарга толкуйдаа диэн сүрүн өйдөбүллэри
тутуспуппут. Бастаан учууталлар Москвага араас
курустарга үөрэммиттэрэ, омук тылын учууталлар
караныысса таһыгар стажировкаламмытара. Араас
таһымнаах профессиональнай куонкуустарга
кыттыи биһирэнэрэ. Кафедралар тэриллэн, тизмэлэр
бигэрэнэн, Саха судаарыстыбаннай университетин
кытта дуосабар туһарсиллэн, ситимнээх биригэ
үлэ чэриитинэн хайыскаларынан учуонайдар
кэлэн, маастар-кылаастары ытталара, оҕолор
дакылааттарын консультациялыылара «Знание-
сила», «Шаг в будущее» уонна да атын араас
интерниэт кэмпириэнсийэлэр, олимпиадалар
быыстала суох ытыллаллара. «Наука» сайынны
лааһыр үлэһээбитэ. Учууталлар сыл аайы научнай-
практическай кэмпириэнсийэлэргэ, аспирантскай
аабыларга кытталлара.

Иитин үлэтигэр сүрүн хайысханан оҕо бэйэтин
салайыныта буолбута. Гимназистар уопсай
муннаахтара, "Гимназия өрөспүүбүлүкэтин"
бэрэсидьиэнин быыбара, парламеннарын
анааһынара, хаһыат бэчээттээн таһаарыылара -
араас дьаһалларын бэйэлэрэ илээн-сабалаан ытар
услуубууларга олохтоммута, нэдиэлэтээҕи үлэ
уопсай былааныгар кириэрэ. «День Знаний», «Золотая
осень гимназии», «День Учителя», «Спортивные игры
гимназии», «Праздник Последнего звонка», «День
самоуправления», «Посвящение в гимназисты» диэн
гимназия үрдүнэн ытыллар дьаһаллар, сыл аайы
төрөппүттэр учууталларга аныыр «Учитель ученических
признаний», «Лучший классный руководитель»,
«Вдохновение и творчество», «Благодарность
родителям» анал ааттара үтүө үгэс буолбута. Улууска
бастагынан физкультура урогун нэдиэлэбэ 3 чаас
онорбулут, онно эбии гимназист биер ыспартыбынай
сизксийбэ дьарыктанара ирдэнэрэ. Уопаттар хордара,
духовой оркестр, «Литературная гостиная» салон

үлэлэрэ интэриэһи тарпыттара. Гимназистар сылга
биер улахан испэктээҕи туруораллара, «Гимназист
кодекса» ырытыллан бигэрэммитэ.

Учууталлар үлэлэригэр интэриэстэрэ үрдээбитэ,
оҕолор үөрэххэ тардыһыылара улааппыта. Ол курдук
гимназистар предмет олимпиадаларыгар өрөспүүбүлүкэ
таһымнаах тахсыбытара, Арасыйыа финалыгар
тийтэлээбиттэрэ. Выпускниктар үөрэххэ 100%
кириллэрэ ситиһиллибитэ, онтон анаардарын кэрин -
киин куораттар үрдүк үөрэхтэрин тэрилтэлэригэр.
Бастагы 7 сылга гимназияны 12 оҕо кыһыл көмүс
32 үрүт көмүс мэтээлинэн бүтэрбиттэрэ, 11 учуутал
СӨ үөрэхтээһинин туйгуннара, 6 учуутал «Дети
Саха - Азия» фонда стипендиаттара буолбуттара. 3
учуутал Москвага, Санкт - Петербурга аспирантурага
үөрэммиттэрэ, 14 учуутал наука хандыдаатыгар
соискатель, 6 учуутал диссертация көмүскээн,
педагогическай наука хандыдааттара буолбуттара.
Гимназия Илин Энэргэ «Шаг в будущее» научнай -
социальнай бырагыраама киһнэ буолбута, Бэрэсидьиэн
оҕуолаларын ситимигэр биер бастагынан кирибитэ.
Онон гимназия тэриллитэ улууска үөрэхтээһин
саҥалыы сайдарыгар уопут буолбута, кэскили
кэрэһэлээбитэ.

Түгэниинэн туһанан, гимназия тэриллитигэр,
бастагы хардыыларын онороругар күүстээх үлэ
курсаар бэйэтин кылаатын киллэрбит, холобур
буолбут бастагы кэлэктибэ истин эбэрдэбин,
дириг ытыктыбын, барба махталбын тиздэбин!
Ахтан ааһыахпын баҕарабын: РФ үтүөлээх
учууталларын, бастагы завучтарын А.П. Федорованы,
М.И. Хотанованы (компьютернай технологияны
улууска киллэрбитэ), СӨ үтүөлээх учууталын,
өрөспүүбүлүкэ, Улук Илин, Арасыйыа физкультура
учууталларын профессиональнай куонкуустарын
кыайылаабын А.А. Сергееви, СӨ үтүөлээх учууталын
Ф.Н. Болдовскаяны, РСФСР норуот үөрэҕириитин
туйгунун М.Е. Филиппованы, олимпиадага Арасыйыа
финалын кыттыылаабын бэлэмнээбит, Арасыйыа
уопсай үөрэхтээһинин бочуоттаах үлэһитин Л.Е.
Кириллинаны, СӨ учууталларын профессиональнай
куонкуустарыгар «Гуманитарная наукалар» номинация
кыайылаабын, РФ уопсай үөрэхтээһинин бочуоттаах
үлэһитин М.Н. Керемьясованы, АСПРЯЛ норуоттар
иһи ардыларынааҕы омук тылын учууталларын
профессиональнай куонкуустарын кыайылаахтарын,
Арасыйыа уопсай үөрэхтээһинин бочуоттаах
үлэһиттерин, наука хандыдаатын И.С. Сопосеваны,
Н.А. Белолобскаяны, Д.П. Куличкины, өрөспүүбүлүкэ
чулуу учууталларын куонкуруһун кыайылааба, наука
хандыдаатын, ХИФУ-доцентын С.М. Макарованы, ХИФУ
педунүстүүтүн методика кафедратын сэбидиссэин,
наука хандыдаатын, доцент А.И. Захарованы,
наука хандыдаатын, доцент А.Ф. Бортигы, СӨ
профессиональнай үөрэхтээһинин сайдыыга
үнүстүүтүн дириэктэрин, наука хандыдаатын Л.М.
Иванованы, ЧГФКСИ эбии үөрэхтээһинин факультетын
деканын, наука хандыдаатын М.А. Манасьева, гимназия
техническай хайыскатын бастагы завучун,
«Дьобур» математика оҕуолатын улууска төрүттээбит
С.М. Романованы, РСФСР норуот үөрэҕириитин
туйгунун М.С. Наумованы, СӨ Бэрэсидьиэнин гранын
хаһаайкатын Л.И. Лаврентьеваны, СӨ үөрэхтээһинин
туйгунун, дириэктэри иитэр үлэбэ солбуйааччы А.Н.
Коринаны, РСФСР норуот үөрэҕириитин туйгунун,
бастагы бибилиэтиэкэрбитин Р.И. Попованы.

Юрий Михайлович Слепцов,
С.К.Макаров аатынан Чурапчы
гимназиятын дириэктэрэ

Саха Маресьева, Чурапчы
улууһун бочуоттаах олохтооҕо,
буйун - учуутал С.К. Макаров
аатынан Чурапчы гимназията
быйыл тэриллибитэ 25 сылын
бэлэтиир ураты долгутуулаах,
үөрүүлээх кэрэ - бэлэз кэмэ. Бу
сыллар тухары гимназиябыт 940
выпускнигы билигин биһиктэн
үөрэттэ. 25 сыл устата мэтээлинэн
уопсайа 183 оҕо бүтэрбит буоллабына, онтон 101 -
кыһыл көмүһүнэн, 82 - үрүт көмүһүнэн. Күн бүгүн 313
оҕо үөрэнэр, 43 педагог үлэһит. Гимназия үлэтин
сүрүн хайыскалара: гимназическай үөрэхтээһин; иитэр-
үөрэтэр үлэ (Тумус туттар киһини иити); "Инникигэ
харды" научнай -социальнай бырагырааманы
олоххо киллэрэр "Илин энэр" регионаабы научнай -
чинчийэр киин; гимназистар уонна учууталлар научнай
- чинчийэр үлэлэрэ; СӨ наука аччыгы академиятын
регионаабы салаатын тирэх оҕуолата; «РМД—
наука», «Күн Өркөн», "Горизонт" кыһынны, сайынны
үөрэх лааһырдарын үлэтэ; улуустаагы научнай
—методическай үлэ киһнэ; "Тумус кыһа —Школа
Успеха" ресурснай киин үлэтэ; РФ "Үөрэхтээһин аныгы
технологиятын эйгэбэ" бырайыак оҕуолата. Иитэр
- үөрэтэр үлэбит сүрүн сыала-соруга аныгы үөрэх
ирдэбиллэргэ олобуран, бары өртүнэн сайдылаах,
дойдуга бэриниллээх тумус туттар киһини иитэн-үөрэтэн
таһаары буолар.

— ЧУРАПЧЫ ГИМНАЗИЯТА ТЭРИЛЛИБИТЭ 25 СЫЛЫГАР —

Салгыта. Иннин 3-с стр. көр.

Кыдана Михайловна
Екечямова,
дирижэти үрэтэр-
мэтэдишчэскэй үлэсэ
солбуйааччы, "Саха сирин
эрэлэ" бэлиэ хаһаайына,
"Барбарыны" фонда стипендиата

Биһиги гимназиябыт улууспут,
өрөспүүбүлүкэбит талааннаах,
дьоһурдаах оҕолорун кытары
үлэлэһэр эллистинэстээх суду
соруктаах. Гимназиябыа икки хайысханы тутуһан
үлэлиир: гуманитарнай уонна физико-математическай.

Оскуола оҕолоро – Бүтүн Арасыйытатаабы
курэхтэһиһэр, тэрээһиннэр кыайылаахтара,
ХИФУ олимпиадаларын көхтөөх кыттылаахтара,
кыайылаахтара. Устуруйа, обществознание,
ууһа тыла, литэрэтиирэтэ, география, физическай
култуура предметтэрин өрөспүүбүлүкэтээри, Бүтүн
Арасыйытатаабы түһүмэтин үрдүк көрдөрүүлээхтэрэ:
Семен Федоров (устуруйа учуутала В.В. Гуляев), Лена
Торгунова (ууһа тылын учуутала Л.Е. Кириллина),
Мотя Захарова (литэрэтиирэ учуутала А.Н. Осипова),
Котя Мишкин (география учуутала М.Д. Колесова), Саша
Назарова (физиктуура учуутала Т.В. Константинов).
Арасыйытатаабы оҕолор олимпиадаларыгар
региональнай таһымка сылын ахсын кыайылаах
ахсаана элбээн иһэрэ үөрдөр. Ол эбэтэр үс сыл
анараа өртүгэр 2, былырын 3 оҕо буоллабына, 2019-
2020 үөрэх дьыллар 5 финалистаахпыт Карина
Ноговицына, Света Анемподистова (11 кыл.), Ньургун
Семенов, Алиса Полова (10 кыл.), Инга Томская (9 кыл.).
Үрэтэр учууталлар: М.И. Хоютанова, Ф.Н. Болдовская,
Н.Н. Романов, С.Н. Гоголева. Биһиги уопуттаах
бэтэрээн учууталларбыт, элбэх оҕо убаастабылын
ылан, үрдүк ситиһиһэр үөрэнээччилэри

уһуйалларынан кизн туттабыт. Ол туһунан биһиги
11 выпускниктыт, учуутал идэтин талан, гимназиябыа
кэлэн, таһаарылаахтык үлэлиһ-хамсыы сытдыра
буолар. Кинилэр ортолоругар араас таһымнаах
профессиональнай куонкурус кыайылаахтарын
аатын сүлүт эдэр учууталларбыт: И.В. Слепцова –
өрөспүүбүлүкэтээри "Учитель года-2012" курэхтэһи
финалиһа, А.Б. Моисеева – өрөспүүбүлүкэтээри
"Учитель года-2017" курэхтэһи лауреата, "Мой
урок литературы" анал аат кыайылаабыа, 2019с.
Т.В. Сивцева – өрөспүүбүлүкэтээри "Учитель виртуоз
ИКТ" призера, 2007с. С.Н. Гоголева өрөспүүбүлүкэтээри
"Я и мой наставник" курэхтэһи кыайылаабыа, 2012с.
өрөспүүбүлүкэтээри "Серебряный пеликан" куонкурус
СӨ дирижэтирдин ассоциациятын анал аатын
кыайылаабыа, 2016 с. Поисеева Д.С., 2019 с. Романова
Л.И., өрөспүүбүлүкэтээри "Мой урок литературы"
курэхтэһи кыайылаахтара. Үбүлүүдээх сылга
учууталларбыт үрдүк таһымнаах профессиональнай
курэхтэргэ кыттан, кыайылаах аатын сүгэллэр. И.Т.
Пономарев өрөспүүбүлүкэтээри С.К. Макарова аатынан
устуруйа учууталларын куонкуруһугар призера;
К.М. Екечямова улуустаабы "Учитель года-2019"
учууталлар профессиональнай курэхтэһитин мунууур
кыайылаабыа; Т.Н. Харлампьева улуустаабы педагог-
библиотечкэрдэр курэхтэрин мунууур кыайылаабыа
буолары ситиспиттэрэ.

Евгения Ивановна Феокистова,
дирижэти интэр үлэсэ
солбуйааччы

Эбии үөрэхтээһин сайдар
сабахтара – биһиги
гимназиябытыгар

Гимназия интэр үлэтэ, саха
норуотун үгэстэригэр тирээбэрэн,
Тумус туттар кинини иитин дьин
бырагыраамабыа олобулар.

Оҕо талаанын, ис кыабын, киһи
быһытынан хаачыстыбаларын арыһан сайыннарар
сыаллаах элбэх куруһуок үлэлиир. Робототехническай
курэхтэргэ Арасыйытатаабы таһымнаах судууа,
информатика учуутала И.В. Сивцев салайытынан
гимназиябытыгар ИТ технология сайдар. Робототехника
куруһуоһугар 2016 с. Бүтүн Арасыйытатаабы "Робофест"
курэхтэһи ситиһилээхтик кыттан, Арасыйыта чыһин
көрүскээн, Америка Кентукки штатыгар Луисвилл
куоракка аан дойду "Wex worlds 2016" чөмүтүнээтигэр
кыттыны ылбытара.

2008 сылтан "Күн Өркөн" экспедиция лаабыр
үлэтин кыраайы үрэтэр куруһуок салайааччыта,
Саха өрөспүүбүлүкэтин үрэхтэһитин туйгуна,
үрдүк категориялаах эбии үөрэхтэһин педагога Л.А.
Пермякова илиир – сабалыыр. Сайынны сынньалан
лаабырдарын Бүтүн Арасыйытатаабы харуутугар
"Кылаан чыпчаал" хаһаайына буолбута, ол түмүгүнэн
"Фольклор и краеведение" методическай пособие
тахсыбыта. Любовь Алексеевна, өбүгэлэригэр үтүө
үгэстэрин сөргүтэн, хабылык, хаамыска дьарыктарын
ыттар.

«Тобус томтор» вокальнай инструментальнай
ансамблыга дьарыктанар оҕолорбут Г.И. Барашков
салайытынан тыннаах муускабыа уһуйуллаллар.
Куруһуок солистара: Дима Никонов, Милена
Старостина, Алина Романова, Ньургун Пермяков
– улуус, өрөспүүбүлүкэ араас куонкулун хас да

төгүлээх лауреаттара, дипломаннара, кылаан чыпчаал
кыайылаахтара. "Тумус кыһа" информационнай –
медийнай киин иһинэн баар «Тепе студия», «Пресс –
центр» куруһуоктар таһаарылаахтык үлэлиһлэр.
Оҕолор үлэлэрэ аныгы кэм сизринэн интэринет
ситиминэн инстаграм, ютуб, сайт нэпчэ кизн эйгэсэ
тахсаллар. Маны тэнэ гимназиябытыгар ытыллар
тэрээһиннэр, оҕолор ситиһиһэрэ тутта "Тумус кыһа"
хаһаайка уонна тэттик бизириһлэргэ бачээтэнэллэр.
"Музыка – для всех" бырайыак чэрчитинэн СӨ
култууратын үтүөлээх үлэһитэ Е. М. Лытина салайар
хоругар үөрэнээччилэрбит ырыа алыбар уйдаран
ыллыллар. Ону таһынан уопуттар, учууталлар хордара
тэриллэн, араас таһымнаах улуус тэрээһиннэригэр
кыттан, лауреат үрдүк аатын сүгэллэр. Гимназиябытыгар
«Арылхаана» фольклор куруһуоһун Е.И. Иванова
иһлээн-сабалаан үлэлэтэн, оҕолорбут олоһо, норуот
ырыатыгар-тойугар уһуйуллан, өрөспүүбүлүкэтээри,
бүтүн Арасыйытатаабы, аан дойдутаабы куонкурустарга
үгүс ситиһиһиллэмиттэрэ. Быыл эдэр исписэлиис
Д.О. Егорова үлэтин бэрт сэрэхтик сабалаата.

СӨ үтүөлээх учуутала Ф.Н. Болдовская, "Саха сирин
эрэлэ" бэлиэ хаһаайына С.Н. Гоголева салайыларынан
«Умсулбан» кулуупка дьарыктанар хоһоон аавар
уопуттарбыт улуус, нэһилиэк дьаһалларыгар барытыгар
куруук кытталлар. Өрөспүүбүлүкэсэ лауреат, дипломант,
кылаан чыпчаал анал аат хаһаайыныра буолаллар.
Ю.М. Макарова салайытынан биһиги оҕолорбут,
кытай тылын дьаныардаахтык үрэтэн, сылын
ахсын өрөспүүбүлүкэсэ ытыллар кытай омук тылын
куонкуруһугар бириһтээх мизтэсэ тиксэллэр. Эдэр
педагог М.И. Аржакова салайытынан оҕолорбут
дуобат, саахымат алыптаах хонуугулар дьарыктанан,
ыспартыбынай разряд нурматын толороллор. Улууска
ытыллыбыт ыспартыбынай курэхтэргэ кыттан,
мизтэһэлэн, ыспартыбынай комплекснай курэхтэһи
түмүгүнэн биһиги гимназиябыт быыл иккис сылын
2 мизтэни ылары ситистэ. Маны иһлээн-сабалаан
салайаллар физиктуура учууталлара: СӨ үтүөлээх
учуутала А.А. Сергеев, СӨ үрэхтэһитин туйгуна Н.Н.
Романов, "Саха сирин эрэлэ" бэлиэ хаһаайына Т.В.
Константинов.

Күннэй Макарова, 11 кылаас
үөрэнээччигэ, "Гимназия
өрөспүүбүлүкэтэ" оҕо
тэрилтэтин 2019-2020 с.
бэрэсидьиэнэ

Оҕо биһр сомого хамсааһына

Биһиги гимназиябытыгар
оҕо биһр сомого түмүүтэ
күүскэ үлэлиир. Ол курдук «
Гимназия Өрөспүүбүлүкэтэ»,
«Маарыкчаан кэскилэ» оҕо
түмүүлэрэ гимназиябыт үлэтигэр – хамнаһыгар теһүү
күүс буолаллар. Гимназиябыт тэриллээбиттэн 1996
сыллаахтан 23 бэрэсидьиэн талыллан үлэлээн кэлбит.
Оскуолабыа ытыллар дьаһаллары бу сыллар тухары
гимназистар бэйэбит иһлээн-сабалаан ытан кэллэбит.
Араас бырайыактыыр үлэлэргэ ылсан, араас таһымнаах
куонкурустары ытан, гимназиябыт сайдарын туһугар
туох баар күүсүтүн-уохпутун түмэбит, санаабытын
ууран туран кыһаллабыт.

25 сыл тухары гимназиябыа үгэс буолбут элбэх
тэрээһиннэр ытыллан кэллэлэр: "Көмүс күһүнү көрсө",
айылдабыа тахсыы, "Гимназиска сүрэхтэһи", «Кэрэ Куо»,
"Туйгун Уолан" куонкурустар, бастын үөрэнээччилэри
чизэтиир "Созвездие талантов" тэрээһин, гимназия
ыһабыа, ыспартыбынай оонньуулар тигин быспакка
ытыллан кэллэлэр.

Холобур оностор үөрэнээччибит, гимназиябыт
выпускнига Никита Григорьев 2018 сыллаахха
Ульяновскай куоракка ытыллыбыт Бүтүн
Арасыйытатаабы «Бастын үөрэнээччи» куонкурус
лауреата уонна "Көрөөччүлэр биһирээбиллэрэ"
анал аат хаһаайына буолбута. 2019 сылга Ариан
Собакин, 2020 сылга Ньургун Пермяков (11 кылаас
үөрэнээччилэрэ) оҕо хамсааһыныгар кылааттарын
иһин Саха Өрөспүүбүлүкэтин ыччат уонна социальнай
коммуникациябыа министриһтибэтин «Дьулуур» анал
бэлиэтинэн наһараадаланылар. Өрөспүүбүлүкэтээри
"Эргиз" бизнес оонньууга биһиги оскулабыт нуучча
тылын учуутала Люция Иннокентьевна Романова
салайааччылаах 10 кылаас үөрэнээччилэрэ улууска
бастагы мизтэни ылан, өрөспүүбүлүкэтээри күрэххэ
мунууур кыайылаах буолан, «Өйүмэй» дьин
таайбараннардаах хомуруннууктара "Бичик" кинигэ
кыһатын нэпчэ күн сирин көрөн, кизн эйгэс тахсыбыта.

Тапталлаах гимназиябытыгар үбүлүүдээх
сылынан, бары гимназистар ааттарыттан истин махтал
тылларын аныбын. Гимназиябыа биһигини өрүүтүн
Айар үлэ, Добродоһуу, Эрэл, Итэбэл, Биһигэ модун
Дьулуур, Ситиһи арыаллыыр.

Ирина Саввична Соловьева,
дирижэти научнай-
инновационнай үлэсэ
солбуйааччы, РФ уопсай
үөрэхтэһинин бочуоттаах
үлэһитэ, пед. наука хандыдаата

Формирование инновационной
образовательной среды

За 25 лет гимназия прошла свой
путь становления, во многом став

ориентиром для других. Деятельность гимназии в
инновационном направлении многогранна и весома. Это
научно-методическое сопровождение инновационных
проектов гимназии, научно-исследовательская
деятельность педагогов и обучающихся,
прогнозирование и анализ работы.

С 2000 по 2004 гг. успешно реализована программа
эксперимента по созданию на базе сельской гимназии
вузовского колледжа (филиала) ЯГУ им. М.К. Аммосова
технического направления. Колледж функционировал
на базе гимназии как самостоятельное юридическое
лицо по генеральной доверенности ЯГУ.

Отдельной страницей среди инноваций необходимо
отметить экспериментальный проект «Этнокультурный
центр «Педагогика Олонхо» как условие формирования
успешной личности (Тумус Кыһа) в сельском социуме».

В 2006 г. присвоен статус «Республиканская
экспериментальная площадка» для реализации данного
проекта.

С 2015 г. гимназия является федеральной
экспериментальной площадкой ФГАО «Федеральный
институт развития образования» г. Москва по теме
«Накопление передовых образовательных практик
и развитие сетевого взаимодействия в области
образовательной робототехники и научно-технического
творчества детей и молодежи».

С 2018 г. реализуется проект «Региональный
Ресурсный Центр «Тумус Кыһа – Школа Успеха». Этот
проект удостоен Гранта по итогам конкурса
инновационных проектов на республиканской
педагогической ярмарке-2018, а также стал лауреатом
республиканской педагогической ярмарки-2019 в
номинации «Политехническая школа как вектор
развития инновационных образовательных систем». В
2020 г. присвоен статус республиканской инновационной
площадки по итогам конкурса.

По инициативе первого директора гимназии
Иустиновой Альбины Степановны, с 1996 года,
стало традиционным ежегодное проведение научно-
практической конференции гимназистов «Знание-
сила». По итогам этой конференции лучшие работы
учащихся представляются на устных, региональных
и республиканских НПК «Шаг в будущее». В течение
25 лет работы по программе «Шаг в будущее» высоких
результатов добились учителя: Коркин Д.П., учитель
информатики; Хоютанова М.И., учитель физики;
Осипова А.Н., учитель русского языка и литературы;
Екечямова К.М., учитель математики; Белолюбская
Н.А., учитель английского языка; Болдовская Ф.Н.,
учитель якутского языка и литературы; Куличкина
Д.П., учитель английского языка; Борник А.Ф., учитель
географии; Захаров П.П., учитель информатики;
Керемьясова М.Н., учитель русского языка и литературы;
Сивцев И.В., учитель информатики; Гоголева С.Н.,
учитель якутского языка и литературы; Пермякова Е.А.,
учитель физики; Моисеева А.Б., учитель русского языка
и литературы; Полова Л.С., учитель математики и многие
другие. Отдельно необходимо отметить Хоютанову
М.И., учителя физики, которая подготовила свыше
30 лауреатов, победителей и призеров престижных
Всероссийских научно-практических конференций и
около 10 призеров международных научных конкурсов.

Гимназия является региональным Координационным
центром научно – образовательной программы «Шаг в
будущее» в Заречном округе, региональным отделением
Малой академии наук РС (Я), опорной школой Малой
Академии РС (Я).

В юбилейный год 31 гимназист участвовал в
республиканской НПК «Шаг в будущее». 20 работ
гимназистов были представлены на престижных
Всероссийских конференциях Москвы, Санкт-
Петербурга, Казани, из них 16 удостоились наград
победителей и призеров конференций.

Важным приоритетом в работе педагогического
коллектива является приобщение к научным изысканиям.
Начиная с 2002 года, 6 педагогов защитили диссертация
на соискание ученой степени кандидата педагогических
наук: А.И. Захарова, А.Ф. Борник, М.А. Манасытова,
С.М. Макарова, Л.М. Иванова, И.С. Соловьева.

В целях выявления талантливых детей,
стимулирования научно-исследовательской
деятельности школьников с 2016 года проводится
конкурс для выборов в действительные члены и
члены-корреспонденты Малой академии наук РС (Я).
Пройдя большой конкурс, наши гимназисты становятся
действительными и членами-корреспондентами МАН РС
(Я). В 2020 г. девять гимназистов стали действительными
членами и членами-корреспондентами Малой академии
наук РС (Я).

В Международных интеллектуальных играх в
2018 в г. Якутске, из нашей гимназии участвовал 21
гимназист в 7 направлениях. Из них 5 представили
свои работы в MILSET Vostok Expo-Sciences-2018
– международной выставке детских и молодежных
проектно-исследовательских работ из России, СНГ и
других стран мира. В 2019 г. на Азиатско-Тихоокеанской
научной конференции молодых исследователей
Платонова Наина (11кл.) награждена спецпризом;
Монастырев Андрей (9 кл.) стал бронзовым призером и
награжден спецпризом "Потенциал в изучении экологии
и окружающей среды". Также на II международной
якутской научной конференции Семенов Ньургун (10
к.) занял 1 место, Васильев Евгений (10 кл.) – 2 место.
Эти мероприятия стали отличной площадкой для
новых открытий и свершений, а участники получили
прекрасную возможность обмена научным опытом и
общения на международной арене.

Фекла БОЛДОВСКАЯ

ЧУРАПЧЫ - УСПУОРТ ТУОНАТА

Чурапчы улуунун успуорка салаатын "Сага олох" хаһыакка тахсар анал сыһыарыта

2022 сылга "Азия оболоро" сэттис сайынны оонньуулар Приморьега ытыллара күүтүллэр

Бу туһунан Приморье губернатора Олег Кожемяко, Илин Улук федеральной успуорка Арассыйа Бэрэсидьиэнин бэрэстэбиитэлэ Юрий Трутнев кыттылаах муннааха иһитиннэрдэ.

"Азия оболоро" кыһынны оонньуулар, Сахалинга ытыллыбыта, оттон сайынны Оонньуулары, эһиил сөптөөх быһаарыны ытыллыбыта, Приморьега ытыллыбыта. Оонньуу тэриллэтигэр анаан Саха сириттэн туһааннаах исписалистэри барыларын ыһырбылыт. Онон бу олус үчүгэй ыспартыбынай оонньуулар этэнэ ытыллалларыгар киилэр төһүү күүс буолалларыгар эрэнибит", - диэн Олег Кожемяко тоһоҕолоон бэлиэтээтэ.

Санатан эттэххэ, маннай "Азия оболоро" оонньуулар 1996 сыллааха, өрөспүүбүлүкэбит бастагы Бэрэсидьиэн Михаил Николаев көбүлээһининэн ытыллыбыттар. Ол кэмтэн ыла, улам сыыйа сайдан, бүтэһик 2016 сыллааха ытыллыбыт оонньууларга 39 араас дойдуттан 4 тыһыынчаттан тахса оҕо кэлэн кыттыыны ылбыттар. Күн бүгүн манньк улахан тэрээһин норуоттар икки ардыларынааҕы Олимпийскай кэмитиэт уонна ЮНЕСКО көрүүтүнэн ытыллылар.

Тустуу сайдытыгар – научнай кинигэ

Максим Аммосов аатынан Хотугулуу-Илиниги федеральной университет уонна физкультура, успуорт үнстүүтэ – Арассыйа Федерациятын үрдүк үөрэххэ уонна наукага министриэтибэтин кытта кыттыһан, «Көнүл тустуу бөбөстөрүн эт-хаан өттүнэн бэлэмнииргэ биомеханической олук оруола» диэн сага үөрэтэр босубуйаны бэлэмнээн, бэчээттэтэн таһаардылар.

Бу босубуйа ааптардарынан – П.И. Кривошапкин, У.П. Кривошапкин, И.Ф. Иванов, Б.А. Подливаев, Н.С. Филиппов буоллулар.

Научнай үлэбэ көнүл тустуу көрүнүгүн дьарыктаначчылар эт-хаан өттүнэн бэлэмнииргэ эрчилли биомеханической төрүттэрин болпуруостара көрүллэллэр. Үрдүк кылаастаах бөбөстөрү иитэн, бэлэмнээн таһаарыга көлүөнэттэн көлүөнэбэ үөрэттиллэн кэлбит тустуу биомеханической төрүттэри кизник ырытыы оноһуллар.

Үөрэтэр босубуйа физическай культуура уонна успуорт исписалистэригэр, үрдүк үөрэх кыһаларын преподавателлэригэр, тириэньэрдэргэ, ыспарсымыаннарга, физкультуура учууталларыгар, устудьуоннарга уонна аспираннарга анаар.

Бу үлэ бастагы сырыга аҕыйах ахсаанынан бэчээттэнэн табыста. Онон учуонайдар, СӨ физкультуурага уонна успуорка министриэтибэтэ эбэтэр СӨ ыспартыбынай тустууга федерацията суолтаабынан аахтаарына, эбии төлөпөн бэчээттэтиэхтэрин сөп", - дииллэр.

Бу кинигэни тустуу тириэньэрдэрэ хайаан да ылан, үлэлэригэр туһаналларыгар баһарабыт. "Наукага суох – успуорт сайдыбат!" - диэн этиини умнубалпыт.

Чурапчылар – "Дыгын оонньууларыгар"

Ахсынны 5-6 күннэригэр, сага норуота бука бары сэргээн көрөр "Дыгын оонньуулары" быһыл сыл бүтүүтэ ытыллан, барыбытын улаханньк соһутта, үөртэ даҕаны диэххэ сөп. Манньк улахан күрэхтэһиигэ, биһиги улууспут ыспарсымыаннара олус үчүгэйдик күрэхтэһэн, үрдүк ситиһиилэммиттэрэ, ситиһии өссө даҕаны иннибитигэр диибит.

Устуруйа быһын сэргээн көрдөххө, "Дыгын оонньуулары" маннай 1995 сыллааха ытыллыбытыгар, бастагы чөмпүйүөнүнэн биһир дойдулаахпыт Иннокентий Макаров буолбута. 1995-1997 сыллааха Иннокентий Макаров үс сыл инники күөннэ тахсан. Чурапчыга ат бөбө, кус быһый ыччаттар баалларын тоһору дакаастаабыта. Манна даҕатан эттэххэ, 1996 сыллааха, Яков Оксешников бэрт чаҕылхайдык кыттан, иккис миэстэни ылары ситиспитэ. Манна кини тааһы көтөбүү курдук уустук көрүнүгэ өрөспүүбүлүкэбэ аан бастагынан рекорд олохтообута.

Убайдарбыт кыттан бүлүттэрин кэнниттэн үгүс дьыл-хонук үрүгэ уутунуу сүүрэн аастыта. Түһүлгэни намнар, уус алданнар, үөһэ булчуулар чулууларга соботохтуу аймаабыттар. Онтон 2014 сыллааха Денис Заболоцкий тириэньэрдээх Петр Старостин диэн уолбут манкы маһыны өрө күөрэйэн тахсыбыта. Улууспут дьоно сэргэхсийэ түспүттэрэ. Петр 2015 сылга бочуоттаах иккис миэстэни ылан, дьонун-сэргэтин иккис сылын улаханньк үөрдүбүтэ. Быһыл эмиз кыттыыны ыһахтаах этэ да, эрчиллэ сылдьан эчэйэн, кыттыыны ылбата.

Биһиги улууспуттан Сылантан төрүттээх Павел Дружбанов бэрт дьаныардаахтык күрэхтэстэ, уолбутун эзэрдэлээн кэбиһиэбин. Павел – 1993 сыллаабы төрүөх уол. Үрдүгэ – 176, ыйааһына – 85 киилэ. Национальной многоборьега успуорт маастара. Тириэньэрэ – Уйбаан Белолобский. Ситиһиэлэрин ааттаахха, национальной многоборьега өрөспүүбүлүкэ чөмпүйүөнэстэн икки төгүллээх үһүс призерэ (2019, 2020). Онон бэйэбит ыччалпытыгар эрэлбит улахан!

Аан дойду Кубогар Польша хамаандатыттан кыттыаҕа

Польша сүүмэрдэммит хамаандата буолаары туар, көнүл тустууга Аан дойду кубогар бэлэмниирин түмүктээтэ. Хамаанда кылаабынай тириэньэрэ Юсуп Абдусаламов Белградка буолар күрэхтэһиигэ кыттар бөбөстөр испиһэктэрин аахта.

Биһиги, чурапчылар, барыбыт үөрүүтүгэр, физкультуура уонна успуорт үнстүүтүн выпускнига Эдуард Григорьев Аан дойду Кубогар 61 киилэбэ диэри ыйааһыннаахтарга киирсэрэ былаанналар. Манна үөрэнэр сылларыгар минни үнстүүт старшай тириэньэрэ Данил Неустроев утумнаахтык дьарыктаан, иитэн-үөрэтэн таһаарыт иитиллээччитэ буолар.

Хамаанда Милич диэн Польша кыраакий куоратыгар дьарыктанна, уолсайа 90 бөбөс Франция, Испания дойдуларыттан кэлэн эрчиллини аастылар. Польша сүүмэрдэммит хамаандатын хамандыыра, кэлинни сылларга 70 киилэбэ кимиэхэ да иннин биэрэ илик дагестан бөбөһө Магомедмурад Гаджиев буолар.

Юсуп Абдусаламов эбии иһитиннэрбитинэн, Белградка кытта барар састаабы сэттинньи ый саҕаланыйтыгар Варшавага буолбут "Вацлав Циалковскай" аатынан норуоттар икки ардыларынааҕы турнир түмүгүттэн таһаарыттары кэпсээтэ. Хамаанда састаабыгар 65 киилэбэ Кшиштоф Бьяковскай, 74 киилэбэ Анджей Сокальскай, 86 киилэбэ Збигнев Барановскай, 97 киилэбэ Радослав Баран, 125 киилэбэ Роберт Баран киирдилэр, ону таһынан, эрдэ эллипит курдук, Саха сирин бөбөһө 61 киилэбэ Эдуард Григорьев аан бастагытын Польша аатыттан кыттар күүтүллэр. Уолбутугар ситиһиэлэри баһарыабын.

Хайхыг бичээсээ бэрлэлэр графика: 16 ч 00 м. Бичээсээ бэрилгинэ: 18 ч 00 м. "Сана олох" редакционной-издательской холбоолука 14.12.2020 с. оффиса бэ-зэтгэнэ.
Телография дээрхыш: 878870 Чингисын сал Кэол Марс уул, 26 "а". Индекс: ПИ964. Хайхыг нэлэлгэж икитэ: олтуорунуука уонна бээтинсээх тахсар